

Bojana Modrijančič Rešičič, Šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

IZOBRAŽEVATI IN IZOBRAZITI ODRASLE

➤ Prispevek spregovori o izobraževanju odraslih, ki je drugačno od poučevanja srednješolcev v rednem izobraževalnem procesu. Zahteva učiteljevo zgoščeno podajanje znanja v popoldanskem času ter pripravo na pisni in ustni del, ki bo vodil v uspešno opravljeni končni del – poklicno maturo.

Izobrazba

Izobrazba je pomembna za vsakogar, ki začuti željo po znanju. Že otroci posežejo po njej, le da se tega še ne zavedajo, saj jo doživljajo kot igro. Vstop v šolo je za vsakega mladega človeka stresna situacija, saj mora osvojiti določena pravila, ki so potrebna za življenje. Mladostnikom v puberteti se velikokrat zdi, da je znanje trd oreh, saj je sedeti za mizo in študirati prava mora. Zato šolo odklanjajo, se ne želijo učiti; znanje jim pomeni že, če le malo prelistajo zapiske v zvezku, knjige pa redko le nekoliko pred testom. »Bo že,« je njihova pogosto rabljena besedna zveza. Vse to pogosto vodi v razočaranje, ko zaključijo srednjo šolo, saj kmalu spoznajo, da so se na želeno univerzo sicer vpisali, vendar nimajo dovolj znanja, da bi študij nadaljevali. In zaposlitev? Srednješolec, ki je po končani srednji šoli odprl samostojno obrt, mi je zaupal, da ne more dobiti nikogar, ki bi bil pripravljen delati: »Da ne moreš dobiti dela, ni res. Sam iščem delavce, a bi vsak delal le za določeno vsoto in imel urnik, ki bi si ga sam prikrojil. Če ne bi imeli delovnih izkušenj, bi si jih pri meni pridobili; in nekateri bi tudi napredovali, a bi morali imeti ustrezno izobrazbo.« Gospa, ki je v letošnjem šolskem letu 2012/13 postala slušateljica Poklicno-tehniškega programa in je že 25 let zaposlena za tekočim trakom, mi je povedala, da postaja podobna robotu. Delo je enolično in utrujajoče. Želi se izobraževati, »da bom vsaj vedela, da sem še živa«. Mnogi tako sprejmejo izziv in se ponovno vpišejo v srednjo šolo, da bi dokončali Poklicno-tehniški program oz. t. i. 3+2 ter si tako pridobili srednješolsko izobrazbo z oznako PTI ali Poklicno-tehniško izobraževanje. Odrasli, ki jih poučujem, delovno mesto že imajo, a jih ne izpopolnjuje. Želijo si več in priznajo, da bi bilo drugače, če bi se nekoč dovolj potrudili, a se jim ni ljubilo. Danes so odločeni, da bodo v svoje izobraževanje vložili veliko truda, »ker te papir tudi danes odnese k boljšim

pogojem«. Seveda nekateri tudi obupajo, ker si niso mislili, da bo tako naporno ponovno sesti v šolske klopi, ko bodo končali z rednim delovnim časom.

Odrasli in učitelji v šoli

Odraslim ni lahko ponovno vstopiti v šolske prostore, ki so jih nekoč zapustili. Vzroki za to so bili lahko različni: želeli so se kmalu zaposliti, učenje jim je povzročalo prevelike težave, verjeli so, da imajo za bodoči poklic dovolj znanja. A delovno mesto, kot nekateri povedo, tudi danes ponudi izziv - napredovanje. Delavec je pokazal izjemne sposobnosti, zato bi lahko napredoval, vendar ni imel ustrezne izobrazbe. To bi si pridobil s ponovnim vpisom v srednjo šolo, da bi nadaljeval in tudi uspešno zaključil izobraževanje. Vendar vidim, da se pri slušateljih, ki ponovno vstopajo v srednjo šolo, pokaže določeno nelagodje, tudi strah, kako zopet postati dijak, se izpostaviti pri preverjanju in ocenjevanju ter opraviti določen, predvsem končni izpit, ki se imenuje poklicna matura. Kot srednješolska profesorica slovenščine na strokovni šoli sem sprejela izziv poučevanja odraslih že v šolskem letu 2006/07, in sicer v programu PTI - Poklicno-tehniško izobraževanje, smer Elektrotehnik. Organizatorji izobraževanja odraslih so mi namenili 88 ur za poučevanje jezika in književnosti. Naslednje šolsko leto sem tudi poučevala program PTI, smer Strojni tehnik, ki je imel tudi 16 ur priprav na poklicno maturo. Od šolskega leta 2008/09 pa imam 100 ur, potrebnih za poučevanje jezikovnega pouka in književnosti, ter še 4 ure priprav na pisni del poklicne mature. To pomeni, da v štirih urah kandidatom, ki niso obiskovali predavanj, razložim obe maturitetni izpitni poli: Razčlemba neumetnostnega besedila in Pisanje besedila na književno temo. Tisti kandidati, ki obiskujejo predavanja, že imajo zaključen program SPI - Srednje poklicno izobraževanje, opravljen zaključni izpit, vendar želijo nadaljevati šolanje, da bi si pridobili ustrezno izobrazbo programa PTI. Vpisani so na različnih smereh: Elektrotehnik, Računalniški tehnik, Strojni tehnik, Prometni tehnik, Logistični tehnik, Lesarski tehnik, Avtoservisni tehnik, Zdravstvena nega, Živilsko-prehranski tehnik. Osvojiti morajo tudi zahteve poklicne mature, pri kateri je slovenski jezik obvezen za vse smeri poklicnega izobraževanja. Slušatelji so različne starosti: nekateri še nimajo 20 let, najstarejši kandidat pa je imel v preteklosti že čez 50 let. Pri slušateljih so različni tudi želja po znanju, pripravljenost za delo, motivacija, predznanje. Nekaterim šolanje svetujejo starši, prijatelji, redko odgovorni v delovnih organizacijah zaradi napredovanja ali pa se kandidati za to pot odločijo sami. Z nadgrajevanjem svojega znanja želijo pomagati sebi, saj niso zadovoljni z delovnim mestom. Nekateri slušateljice so mi v letošnjem šolskem letu tudi zaupale, da s tistim, kar slišijo pri predavanjih, svojim otrokom pomagajo pri domačih nalogah, dodatno razložijo neznanke pri domačem branju in jim celo pregledujejo pravopisne napake. Sama jih kot profesorica slovenščine opozarjam na zborni jezik, na pravilni izgovor besed, na pravopisni zapis ... V 100 urah, v katerih moraš zajeti srednješolsko snov, je zelo težko razložiti vse tisto, kar morajo osvojiti. Zato sem 100 ur predavanj pri odraslih razdelila na 2 dela, in sicer 50 ur namenim jezikovnemu pouku, 50 pa književnosti. Slušatelji obiskujejo predavanja slovenščine enkrat tedensko popoldan od 16. do 19. ure, od septembra do meseca maja. Nanje vplivajo zunanji in notranji vzroki: velikokrat morajo oditi sredi predavanj, ker jih pokliče nadrejeni in jim odredi nalogo, imajo družinske zadržke, so utrujeni zaradi monotonega in nezanimivega dela, ki ga opravljajo, ne razumejo, kot

pravijo, težke snovi. Kot profesorica slovenščine skušam učni načrt programa PTI vsaj nekoliko dopolniti z nekaterimi vsebinskimi deli programa SSI, ker je končni del - poklicna matura - za vse enak, torej za redne in izredne dijake. V letošnjem šolskem letu sem npr. poučevala dve skupini slušateljev, ki ju ne morem primerjati, saj so kandidati pokazali različno predznanje, odnos do dela. A morala sem jih usposobiti, da bodo uspešno opravili končni del oz. poklicno maturo. Učnemu načrtu programov PTI in SSI sledim, vendar ju težko uresničujem z vsemi vsebinami zaradi naštetih vzrokov: obsežne snovi, premalo ur, različnega predznanja in odnosa do dela slušateljev. Ti so me tudi vprašali, če morajo t. i. knjige za domače branje tudi prebrati. Odgovorila sem jim, da je to sicer zaželeno, a jih v to ne morem prisiliti. Svetovala sem jim, naj posežejo po dodatni literaturi, ki jim bo služila kot pomoč pri učenju: Književnost na poklicni maturi avtorjev Ane Jesenovec in Jake Lenardiča, jezikovne vaje, ki jih najdejo na spletni strani Republiškega izpitnega centra, ter učbenik Besedilne vrste na poklicni maturi pri slovenščini avtoric Metke Brcko in Dubravke Berc Prah.

Jezikovni pouk

Pri jezikovnem delu naj bi slušatelji osvojili vse jezikovne ravni: zvrstnost slovenskega jezika, glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje, oblikoslovje, skladnjo, sporočanje, pravopis ter zapis besedilnih vrst. Primere slednjih natisnem, saj menim, da jih tako odrasli lažje osvojijo. Verjamem, da je ta obsežna snov zanje zelo težka. Sami povedo, da se vsega nekako spomnijo, a jih je strah, kako bodo to osvojili. Sama se bolj osredotočam na jezikovne vaje iz delovnih zvezkov Na pragu besedila 1–3, razložim pa seveda tudi teoretični del. Vaj iz npr. delovnega zvezka Na pragu besedila in učbenika Jezik na poklicni maturi ne tiskam, pač pa jih slušateljem narekujem, da zopet osvojijo pisane črke. Ob tem poudarim, naj ne pišejo z verzalkami oz. z velikimi črkami, saj tako slovenisti ne moremo razbrati velike začetnice. Mnogi priznajo, da hitreje pišejo z verzalkami, da grdo pišejo, a se bodo potrudili. Velik problem jim povzroča skladnja, saj ne znajo pisati v povedih, ker tega tudi na delovnem mestu od njih nihče ne zahteva, uporabljajo pogovorne in celo narečne izraze. Njihov besedni zaklad je zelo šibak. Zelo malo jih je, ki prosijo za dodatno pojasnilo, če nečesa ne razumejo.

Primer šolske ure

Poseben primer šolske ure je vedno velika začetnica. Razložim jim, da veliko začetnico pišemo na začetku povedi, sredi povedi pri premem govoru ter pri lastnih imenih, ki jih delimo na osebna, zemljepisna in stvarna. Začudeno gledajo, ko izvedo, da samostalni Bog pišemo z veliko začetnico, ko je to njegovo lastno ime. S pomočjo miselnega vzorca pokažemo, da zemljepisna imena zajemajo t. i. naselbinska in nenaselbinska imena. Pri naselbinskih imenih jih opozorim, naj bodo pozorni na zapis samostalnikov vas, mesto, selo z malo začetnico, npr. Nova vas, Novo mesto, Opatje selo. Marsikdo pove, da je na televiziji opazil zapis druge sestavine z veliko začetnico, npr. Novo Mesto. Ob primeru zemljepisnega nenaselbinskega imena pa vedno izpostavijo zapis Goriška brda. Brici se jezijo, da bi morala biti tudi druga sestavina z veliko začetnico. Ne potolaži jih niti dejstvo, da je zapis Brda z veliko začetnico, če

izpustimo Goriška. Opozorim jih tudi na zapis pokrajine Beneška Slovenija in izpeljani zapis prebivalca iz imena, torej Beneški Slovenec. Nekateri se spomnijo, da poznamo tudi koroške Slovence. Drugi del ob tem vedno pišejo z malo začetnico. Sama jim predlagam, naj si ta težki del zapomnijo tako, da se pokrajina imenuje Koroška in ne Koroška Slovenija. Imenu prebivalca naj torej dodajo pridevnik koroški, ki se vedno piše z malo začetnico. Pridevniki, izpeljani iz zemljepisnega naselbinskega imena, npr. novogoriški stadion, jih še vedno motijo, saj bi jih pisali z veliko začetnico. Opozorim jih tudi na zapis Neslovenci, ko se velika začetnica prenese na t. i. predpono. Nekateri še vedno ne vedo, da se slovenske praznike piše z malo začetnico, češ saj vsi pišejo z veliko in je to opazno tudi na razglednicah. Izjemi pa sta le Prešernov dan in Marijino vnebovzetje, torej svojilna pridevnika iz lastnih imen. S slednjim dejstvom se strinjajo, ker jim je to nekako samoumevno. Zaplete se pri pisanju zdravil, npr. v povedi Moja mati jemlje aspirin. Potožijo, da je tudi na škatlah zdravil zapis z veliko začetnico. Motijo jih obdobja v svetovni in slovenski književnosti, saj naj bi bila po njihovem mnenju napisana z veliko, npr. Romanika. Enako bi tako kot pri angleškem jeziku pisali tudi koledarske mesece, zanimivo ob tem pa je, da bi dneve v tednu pisali prav, torej z malo začetnico. Pri stvarnih imenih pa z razlago tudi ločijo npr. zapis ustanove, znamke avtomobila z veliko začetnico od obče rabe z malo začetnico (Zaposlena sem v Zdravstvenem domu Nova Gorica. Zaradi bolečin so me odpeljali v zdravstveni dom.). Z veliko začetnico bi odrasli pisali tudi cvetice, npr. narcisa, »ker je to vendar njeno ime«. Velikokrat pa priznajo, da so pri zapisu površni, »saj spregledamo določene besede in marsikdaj napišemo tudi Slovenec z malo«. Najpogostejših napak je pri poučevanju še veliko, zato jim moram opozarjati na pravilno rabo. Veliko preglavic jim pri zapisu in govorjenju povzroča dvojina. Radi govorijo v množini, čeprav sta v pogovoru udeležena sporočevalec in naslovnik, ki jima rečejo tisti, ki govori, in tisti, ki posluša. Usvojijo pa dejstvo, da med njima poteka dvosmerno sporočanje, in znajo pojasniti, kaj pomeni enosmerno sporočanje. Premi govor zapisujejo napačno, saj ne znajo pravilno pisati narekovajev: najprej jih napišejo zgoraj, na koncu spodaj. Peščica ve, da so ločila pred narekovaji. Poglavji besedoslovje in besedotvorje slušateljem ne delata posebnih preglavic, saj znajo pravilno rešiti vaje, le vedo ne za naziv sopomenka, enakozvočnica, besede po veliki glasovni bližini ... Pri obravnavi učne snovi se zaplete tudi pri sklanjatvah. Slušatelji vedo, da imamo moške, ženske in srednje. Pri poimenovanju sklonov so skeptični, saj zamenjujejo 5. oz. mestnik in 6. oz. orodnik. Skupaj glasno ponovimo tudi vprašalnice za posamezni sklon, in sicer za živo bitje in neživo stvar, npr. KDO, KAJ ... Zaplete se pri moških imenih, ki imajo končnico -a, npr. Luka, saj se morajo naučiti, da se lahko taka imena sklanjajo po 1. ali 2. moški sklanjatvi. Le zamešati ju ne smemo. Najlažje bi jim bilo moško ime sklanjati Lukata. Prav tako jim je čudno, ker se ženska imena brez končnice, npr. Nives, ne sklanjajo. Zelo zapleteno je sklanjanje samostalnikov mati, hči, gospa. Dajalnik bi bil po njihovih trditvah gospej ali gospi. Velikokrat se pri sklanjanju 5. in 6. sklona množine samostalnika otroci pojavi napačna rešitev: pri otrokih v mestniku in z otrocmi v orodniku. Pogosto v šali rečejo, da je en ljud ter da so tudi človeki. Zamenjujejo tudi pojmovanje besednih vrst ter stavčnih členov, npr. glagol je velikokrat povedek, ko govorimo o besednih vrstah. Pri podčrtovanju stavčnih členov pa sta velikokrat napačno podčrtana osebek in predmet. Po naučeni snovi sledi preverjanje znanja v obliki testa oz. maturitetnega testa. Kandidatom ne le predavam, pač pa od njih zahtevam, da rešujejo jezikovne vaje. Če

česa ne razumejo, to skupaj pojasnimo. Zakaj torej preverjanje znanja v obliki maturitetnega testa? Slušatelje ob predavanju pripravljam na njihov končni del, torej poklicno maturo. Ker jih obdaja nelagodje, tudi strah, da nalogi ne bodo kos, da ne znajo dovolj in da se bodo osmešili pred seboj, menoj in sošolci, si želijo, da bi pisali tak test, ki ga bodo znali tudi pri poklicni maturi. Pravijo, da bi jih sicer bilo pred maturo zelo strah, kar bi seveda vplivalo tudi na njihovo znanje. Pri preverjanju kandidati postopoma rešujejo naloge: npr. ker je nalog več kot 20, jih rešijo najprej 5, nato celo stran. V lanskem šolskem letu so slušatelji celo izrazili željo, da bi v polni uri rešili maturitetni test, »da bomo pripravljeni na maturo«, saj je tak čas tudi predviden pri razčlembi ne-umetnostnega besedila pri poklicni maturi. Tako se časovno preverjajo tudi sami. Ob tem sem jim svetovala, naj si čas razporedijo tako, da bodo rešili vse naloge. Če česa ne bodo znali, naj rešujejo ostalo. Opozorila sem jih, naj začetno neumetnostno besedilo skrbno preberejo, naj natančno preberejo tudi vprašanja. Če le-ta od njih zahtevajo odgovor v povedi, naj tako tudi zapišejo. Seveda morajo pri tem paziti na pravopisne napake, saj nekatere naloge zahtevajo tudi točko za pravopisno pravilno rešitev. Opomnila sem jih tudi, naj pazijo na zadnjo nalogo, ki je daljša, saj morajo skrbno napisati zahtevano besedilno vrsto. Seveda prinaša ta naloga tudi veliko število točk. Zato tako ocenjevanje opravimo ob koncu 1. dela, torej tedaj, ko smo zaključili s snovjo jezikovnega pouka. Uspešnost ocenjevanja je odvisna od strukture skupine, od njihove pripravljenosti za pouk, skrbnega reševanja in razumevanja nalog. Če je skupina jezikovno šibka, je uspeh približno 65 %, če je boljša, je uspešnost 80, celo 85 %. Tistim, ki so pisali negativno, pojasnim, kaj so počeli napačno, ter upam, da bodo z dodatnimi vajami pisali bolje.

Književnost

Po predavanjih iz jezikovnega dela začnem s predavanji iz svetovne in slovenske književnosti. Pri obravnavi literarnih obdobj in slogov, predstavnikov in njihovih del sledim učnemu načrtu programa PTI - Poklicno-tehniško izobraževanje, ki ga dopolnim s programom SSI - Srednješolsko strokovno izobraževanje. Zanimivo je, da se slušatelji spomnijo določenih odlomkov iz literarnih del svetovne in slovenske književnosti iz srednješolskih dni. Zavedam se, da odrasli niso srednješolci, vključeni v redni pouk, vendar jim skušam klasično književnost predstaviti tudi širše. Snov razširim, da ni le v ozkih okvirjih, podkrepim pa z ogledom dokumentarnih oddaj in poslušanjem avdiokaset. Smatram, da bodo snov tako dodatno utrdili, lahko pa tudi izvedeli kaj novega, saj učitelju v igri s časom uide tudi marsikateri podatek. Kot so povedali, jim snov ni pretežka. Na začetku so mogoče negotovi pri interpretaciji besedil, a kasneje osvojijo tudi to. Kot profesorica slovenščine jim najprej predstavim obravnavano obdobje ali pa slog ter povem, v katero stoletje sodi. Sledijo značilnosti le-tega, omenim tudi predstavnike in njihova dela. Nato sledi odlomek iz učbenika Umetnost besede. Ti odlomki so kopirani. To odraslim zelo pomaga, saj si določena znanja zapišejo kar na izročke. Nekateri posežejo tudi po zvezkih, dodajo pa tudi svoj ustni komentar o npr. zgodovinskih dogodkih, ki so spremljali literarno dogajanje. Zavedam se, da morajo poznati besedilo v celoti, da bodo odlomek lahko lažje umestili vanj. Zato literarno delo v celoti interpretiram. Sledi branje odlomka in interpretacija le-tega. Opozorim jih na neznane besede, ki so pojasnjene ob strani ali na

koncu besedila. Nagovorim jih, naj odlomek poskusijo sami interpretirati in naj se ne bojijo tega izziva. O besedilu morajo tudi razmišljati in ne le obnavljati vsebine. Kandidate zanima, če morajo romane, povesti ... tudi prebrati. Odgovorim jim, da je to zaželeno, zahtevati pa tega od njih ne morem, ker so vključeni v delovno razmerje in jim tako zmanjkuje časa. Težko razumljiva so zanje besedila reformacije (Trubar, O zidavi cerkva), baroka (Svetokriški, Na novega leta dan), razsvetljenstva (Linhart, Ta veseli dan ali Matiček se ženi in Vodnik, Dramilo), Prešernove pesmi (Sonetni venec, Zdravljica). Moti jih, da se ta besedila »težko bere in razume«. Prešernov metaforični jezik pa jim povzroča veliko preglavic. Zato potrebujem veliko truda in vztrajnosti, da jih vodim skozi pesem. Lahko razumljiva so po njihovih trditvah besedila realizma in naturalizma ter socialnega realizma. Da ne bi bila predavanja preveč enolična, snov pa težko razumljiva, jih včasih popestrim s predvajanjem določenih avdio- in videoposnetkov. Spoznavaajo npr. Dantejevo Božansko komedijo ob gledanju dokumentarca, značilnosti reformacije ob predvajanju filma o Lutru, Prešernovo pesem Zdravljica ob gledanju in poslušanju dokumentarne oddaje. Da bolje razumejo Franceta Prešerna in njegovo ustvarjanje, poslušajo tudi audiokaseto o njem ter tudi o Ani Jelovškovi, saj o svojih starših pripoveduje njuna hči Ernestina Jelovšek. Sami pogosto pohvalijo tak način dela, »ker si tako še bolj zapomnimo, hkrati pa še kaj zanimivega izvemo«.

Primer šolske ure

Poseben primer tako za dijake kot odrasle je France Prešeren. Zdi se jim, da o njem vse vedo, a to vse je rojstvo v Vrbi, umrl pa naj bi po njihovem mnenju kar v Ljubljani. Njegove pesmi so zanje nemogoče, ker »so nerazumljive«. Zato najprej predstavim obdobje konec 18. oz. na začetku 19. stoletja, torej romantike. Odrasli pravijo, da vedo, da so za to obdobje značilna čustva, vendar jih dopolnim, da to čustvo ni le ljubezen, so tudi strasti, razpoloženja npr. trpljenje. Seznanim jih z novim pojmom svetobolje in ga pojasnim tako, da je bil tedanji človek poln čustev, a z družbo v večnem sporu, ker ga ni izpopolnjevala. Nato poudarim, kakšen je bil ta človek, ki se mu reče romantični junak. In ga seveda navežem na Prešerna in njegovo ustvarjanje. Ob tem jih spomnim, da je pesnik skoraj »sam oral ledino« svojega ustvarjanja, v veliko oporo pa mu je bil njegov veliki prijatelj Matija Čop. Zanj odrasli vedo, da je utonil, ne vedo pa npr. da je naš veliki poet dokazal, da je slovenščina tudi jezik za izobražence in ne ostaja le kmečki jezik. Opomnim jih, da sta Prešeren in Čop sodelovala v t. i. črkarski pravdi oz. abecedni vojni, v kateri naj bi imel vsak glas svojo črko. Ob tem ponovimo, koliko črk in glasov ima slovenska abeceda. Slušatelji so tudi že slišali za Kranjsko čbelico oz. pesniški almanah, njegovo izhajanje pa je bilo odvisno od cenzure. Spomnijo se tudi na veliko pesnikovo ljubezen do Primičeve Julije, na nesrečno Ano Jelovškovo ter na dejstvo, »da je nekaj pred smrtjo dobil odvetniško pisarno v Kranju«. Poudarimo, da je umrl zaradi ciroze jeter. Ob poslušanju audiokasete, ki jo pripoveduje Ernestina Jelovšek, se jim zdi zanimivo, da sta njena starša govorila nemško. Ko ju je na to opozorila Anina mati, ji je Prešeren povedal, »da ljubljansščina ni slovenščina«. Izvedo tudi, da sta si bila zelo različnih značajev in da je bila Ana zelo mlado dekle, on pa je bil dobrodušen človek, ki ni prenesel krivice. Jasno jim je, da so mu cerkveni dostojanstveniki nasprotovali, ker je pisal ljubezenske pesmi, ter da ga je zaradi politične osti v verzih preganjala tudi tedanja oblast. Ob gledanju videokasete Prešernove pesmi Zdravljica utrdijo znanje. Pesem najprej pre-

berejo na izročku, sledijo interpretaciji, ob kateri jih z vprašanji spodbujam k samostojnemu delu. Spoznavajo, da je bila res napitnica, likovna zaradi oblike kitic, predvsem pa politična pesem, ki je zajela ideje francoske revolucije. Politični vložek je tako močan, da ga ne more pomiriti niti blagohotni okvir - hvalnica vinski trti in dobri ljudje, ki jim pesnik dvigne kozarce ob koncu pesmi. Močni klic k enakopravnosti in samostojnosti malega naroda je bil v 1. polovici 19. stoletja utopija. A ponovil se je med 2. svetovno vojno in konec 20. stoletja, ko se je mali narod zavedel, da je lahko tudi zelo močan. Nekdo izmed slušateljev je dodal, da mu ob vsem tem vedenju Prešeren ni več zopr, čeprav kaj dosti od slovenščine niso pričakovali, preden so začeli s predavanji.

Povedali so tudi, da so imeli na začetku tremo pri slovenščini, ki ni njihovo področje, a so se znebili strahu, saj je eno izmed slušateljic preveval občutek, da ji je vse jasno, »ko sem poslušala Vaša predavanja«. Predavanja iz književnosti obiskuje manj slušateljev kot jezikovna, saj povedo, da jim jezik povzroča več preglavic kot književnost. Všeč pa jim je, ko izpostavljam naslovne osebe, dodajam značilnosti le-teh, predvsem pa poudarim njihova razmerja z drugimi (npr. družinskimi člani) ter njihov pomen v literarnem delu. Tega dela oz. književnega znanja ne ocenjujem, le preverjam, saj menim, da se bodo lažje posvetili učenju, ko se bodo pripravljali na ustni del poklicne mature. Tudi pri teh urah jih spodbujam, naj govorijo zborna, izogibajo naj se pogovornim in narečnim izrazom.

Esej

Oceno končnega dela predavanj iz književnosti zaznamuje esej, ki je pogoj za 2. izpitno polo Pisanje besedila na književno temo pri poklicni maturi iz slovenščine in ga lahko pišejo 60 minut. Z vajami za pisanje eseja začnemo že ob koncu predavanj jezikovnega dela, nadaljujemo pa pri predavanjih iz književnosti. Zanj porabimo 15–20 ur, ker se morajo kandidati seznanimi s tem, da tekst oz. določen odlomek iz književnih vrst ni le obnavljanje vsebine, pač pa razmišljanje o njej. Vsebino morajo poznati, a gola dejstva morajo podkrepiti z razmišljanjem. To pa je za kandidate strokovne šole na začetku zelo težko zaradi marsičesa: niso gostobesedni, nimajo besednega zaklada, radi povedo le z eno povedjo in tako se njihovo pisanje zaključi. Ko imajo pred seboj naključno izbrani tekst s poklicne mature, jim najprej razložim teoretični del, sledi pa praktični - pisanje.

Primer pisanja eseja

Pisanje eseja je za odrasle zelo težko, ker so nekoč pisali le spise, sedaj pa se morajo spoprijeti z odlomkom. Skrbi jih, da bi ob tem zgrešili temo in bi tako izpita ne opravili. Zato se skupaj postopoma spopademo z zanje velikim izzivom. Kot njihovi profesorici slovenščine se mi zdi najprimernejši šolski primer eseja vodena interpretacija z naslovom *Ne bom tiho!*. Odlomek je iz romana Mihe Mazzinija *Kralj ropotajočih duhov* in so ga kandidati pisali pri poklicni maturi iz slovenščine 27. avgusta 2007. Skupaj sledimo navodilom vodene interpretacije. Slušatelji vedo, da je vsako besedilo sestavljeno iz uvoda, jedra in zaključka, da morajo te dele nakazati z odstavki in da ima jedro lahko več odstavkov. Dogovorimo se, da bosta v njihovem uvodu zapisana umestitev odlomka v določeno zvrst (lirika, epika, dramatika) in povzetek

odlomka. Opozorim jih, naj odlomka ne le uvrstijo v književno zvrst, pač pa naj tudi napišejo, zakaj so se tako odločili. To bo točkovano z dvema točkama, sicer dobijo le eno. Nato sledi povzetek odlomka. Naučim jih, naj povzamejo besedilo tako, da bodo zajeli bistvene značilnosti teksta, a hkrati ne smejo pozabiti na dogajanje od začetka do konca. Zapomniti si morajo, da mora biti povzetek kratek, ker jih rado zanese v interpretacijo vsebine odlomka. Takoj sicer povedo, da odlomek Ne bom tiho! govori o materi in sinu. In tu bi zaključili, ker niso gostobesedni. Poučim jih, da je to dejstvo, ki ga morajo razširiti v razmišljanje. Le peščica si upa povedati, da bi mati rada lestenec, sin pa gramofon, zato se prepirata. A spodbujam jih še naprej, ker dodam, da odlomek govori še o nečem. Boljši »dijaki« spoznajo, da je sin zmagal in dobil zeleno stvar, ker je bilo mater sram pred drugimi ljudmi v trgovini, ki so ju poslušali. Vedo namreč, da morajo slediti natančnim vprašanjem o tekstu in ne navajati le dejstev, pač pa jih tudi pojasniti. To je za esej zelo pomembno, saj morajo razmišljati o tekstu. Za vse, ki obiskujejo strokovno šolo, pa je to težje. A radi bi se naučili, kot povedo, pisati esej, saj »je to zelo težko«. Ko morajo v jedru eseja razložiti dogodek, kaj sta želela kupiti mati in sin, jih izzovem, naj povedo tudi zakaj. Zanimivo ob tem odlomku je, da skoraj cela skupina odraslih zna poiskati pravilni citat v tekstu, ki spregovori o materini zadregi. Tudi povedo, da je mati kupila sinu gramofon, ker je bil odličen, in da se po cesti nista več dotikala. Poučim jih tudi, naj napišejo daljše osebno mnenje o dogajanju v odlomku, o temi nasploh ter naj napišejo tudi primer iz življenja oz. kratko zgodbo, ki bo utemeljevala stališče vsakogar, ki je prebral in razmišljal o odlomku. Slednje naj sodi v zaključek eseja. Mislim, da jim to ni pretežko, saj so ta razmišljujoča vprašanja iz življenja zanje poseben izziv. To niso več najstniki, pač pa odrasli ljudje z življenjskimi in delovnimi izkušnjami. Slušatelje opozarjam na pravopisne napake, na dejstvo, naj pišejo čitljive, jasne in nezapletene povedi, naj bodo zbrani in temeljiti. Le redki se odločajo za samostojno interpretacijo, saj menijo, da je lažja vodena, ker jih usmerja. Povedo pa, da čutijo nelagodje ob pisanju za oceno. Prepričani so, da je jezikovni test lažji. Najbolj jih bega, da bi popolnoma zgrešili temo odlomka. Vedo, da morajo natančno prebrati tekst, o njem razmišljati in ga tudi napisati ter uporabiti od 400 do 600 besed. Rezultat je zopet odvisen od strukture kandidatov. Če je skupina šibka, je uspeh približno 65 %, če je boljša, je uspešnih 80, tudi 85 % slušateljev. Tistim, ki so pisali negativno, pojasnim, zakaj je do tega prišlo in kaj so počeli narobe.

Izobraževati odrasle?

Če odrasli želijo, se bodo vključili v izobraževanje in si pridobili potrebno izobrazbo. Res je, da imajo manj šolskih ur, ki so predvidene za posamezni predmet, kot redni dijaki, a so te ure zgoščene, predvsem pa so to 4 šolske ure na teden za določeni šolski predmet. Kot sami povedo, rešujejo jezikovne vaje oz. pišejo eseje tudi doma, saj se zavedajo, da v šoli lahko naredimo le del vsega. Izboljšujejo tudi svoj pravopisni zapis, skušajo govoriti zborna, ob nejasnostih si želijo pojasnil. Tudi sami izpostavijo problem ter rešitev nanj. Tudi pri končnem delu oz. poklicni maturi so uspešni, če so uspešno končali predavanja in pisne teste oz. eseje. Kandidatu se je v lanskem šolskem letu 2011/12 zalomilo pri pisanju eseja, a je kmalu izboljšal oceno: »Razmisлил sem, kaj zahtevate, zato sem vадil doma. Uspeh ni izostal.« Poklicno maturo je

uspešno opravil že v spomladanskem roku ter tako zaključil Poklicno-tehniški program in ohranil delovno mesto v določeni organizaciji, saj je bil zahtevani pogoj izpolnjen. Slušatelji ob koncu predavanj tudi povedo, »da smo dosti odnesli od slovenščine, čeprav smo bili pred začetkom predavanj skeptični, ker slovenščina v rednem izobraževanju ni bila naš priljubljeni predmet. Od tega predmeta nismo pričakovali kaj dosti, a ste nas znala naučiti in spodbujati. Pridobili smo si tudi samozavest, čeprav nas je poklicne mature pošteno strah.«. Predvsem slovenščine v srednješolskih klopih niso sprejeli, ker se jim je zdela nezanimiva, podana na suhoparen način. Slušateljica v letošnjem šolskem letu 2012/13 mi je celo zaupala, da je moje interpretacije literarnih del poslušala z zanimanjem, »saj ste zanimivo pripovedovali kot pravljico«. Kot predavateljica tudi verjamem, da sem jih ob uspešno zaključenem programu prepričala, da ta »težki predmet« ni nikakršen babbav.

POVZETEK

V prispevku sem pisala o izobraževanju odraslih, ki si želijo pridobiti potrebno izobrazbo, da bi zaključili Poklicno-tehniški program na strokovni šoli. Ker se morajo ponovno vključiti v učni proces, zahteva to od njih veliko napora in volje, da sledijo učnim zahtevam. Postopoma jih sprejmejo, jih dopolnijo z udeležbo pri šolskih predavanjih ter s samostojnimi vajami pri pouku, doma, z ustrezno literaturo; tako nadgradijo svoje znanje in uspešno zaključijo določen učni šolski program ter si pridobijo potrebno izobrazbo, za katero so se odločili.

Viri in literatura

- Ceklin Bačar, Irena idr., 2012: Slovenščina - jezik na poklicni maturi. Zbirka nalog : (miselni vzorci, preglednice, naloge za ponovitev, analize neumetnostnih besedil). Ljubljana : Mladinska knjiga (Nova Gorica: Grafika Soča).
- Državni izpitni center, 2007: Slovenščina. Izpitna pola 1. Razčlemba neumetnostnega besedila.
- Katalog znanja, 2007: Slovenščina, Poklicno-tehniško izobraževanje.
- Katalog znanja, 2007: Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje.
- Križaj Ortar, Martina idr., 2012: Na pragu besedila 1. Delovni zvezek za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj Ortar, Martina idr., 2011: Na pragu besedila 2. Delovni zvezek za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj Ortar, Martina idr., 2011: Na pragu besedila 3. Delovni zvezek. Ljubljana: Rokus Klett.
- Lah, Klemen idr., 2012: Berilo 1: Učbenik za slovenščino - književnost v 1. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pavlič, Darja idr., 2008: Berilo 2: Učbenik za slovenščino - književnost v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pavlič, Darja idr., 2009: Berilo 3: Učbenik za slovenščino - književnost v 3. letniku gimnazij. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.